

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΉΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΉΠΕΙΡΩΤΙΚΟ
ΉΠΕΡΟΛΟΓΙΟ

ΉΩΑΝΝΙΝΑ 1989

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΉΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Ήπειρωτικό
Ήπερολόγιο

Ίωάννινα 1989

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

Τ Ο Μ Ο Σ ΙΑ'

Ἰωάννινα 1989

Σύνταξη

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΚΩΣΤΑΣ Π. ΒΛΑΧΟΣ

Ἐξώφυλλο

ΒΑΣΙΛΗΣ ΧΑΡΙΣΗΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ

ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ *Αρχ 28030*

ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑ. ΩΓΗΣ *5/11/92*

ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ.

Τιμή τεύχους Δρχ. 1.000

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΕΡΑΝΙΣΜΑΤΑ

(Ἀπὸ ἀνέκδοτη Λαογραφικὴ του Συλλογῆ)

Στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας καὶ μέχρι τὸ τέλος τοῦ δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου δὲν ὑπῆρχαν οὔτε συντάξεις οὔτε Κοινωνικὴ Πρόνοια, οὔτε ἰατρικὴ περίθαλψη γιὰ τοὺς ἐργαζομένους καὶ τοὺς ἀπόρους, ἰδίως δὲ στὴν ὑπαιθρο. Καὶ ἄποροι ἦταν τότε τὰ 90—95 τοῖς ἑκατὸ σχεδὸν τοῦ πληθυσμοῦ.

Μὴ ἔχοντας λουπὸν τὴν οἰκονομικὴ εὐχέρεια ὁ κοσμάκης νὰ πληρῶνει ἐπιστήμονες γιατροὺς —ποὺ ἦταν κι αὐτοὶ λίγοι— κατέφευγε στοὺς πρακτικούς αὐτοδίδακτους γιατροὺς, τζιεράχηδες καὶ κομπογιανῖτες, καθὼς καὶ σὲ αὐτοδίδακτες γιάτρισσες καὶ μαιμές. Καὶ ὑπῆρχαν, ἰδίως γυναῖκες, τουλάχιστον ἀπὸ μία ἑνὸς στὸ κάθε χωριό. Ἄλλες εἶχαν περιορισμένες γνώσεις κι ἄλλες πάλι —ὅπως ἡ μαινατρανή Στεφανήγαινα— γιατρεύανε «πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν» καὶ γινώριζαν πολλοὺς τρόπους θεραπείας καὶ ἑκατοντάδες συνταγές, ποὺ εἴτε τίς εἶχαν ἀντιγραφισμένες ἀπὸ παλιὰ γιατροσόφια, εἴτε τίς εἶχαν ἀπομνημονεύσει ἀπὸ διάφορους παλιοὺς γιατρολόγους.

Ὁ γράφων ἀπὸ τὰ παιδικὰ καὶ ἐφηδικὰ του ἀκόμη χρόνια, μαζί μὲ τὸ ἄλλο λαογραφικὸ του ὕλικὸ —ἀνέκδοτο κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος του— φρόντισε νὰ καταγράψει καὶ ὅσο τὸ ἰδυνατὸν περισσότερες ἀπὸ τίς συνταγές αὐτὲς καὶ τοὺς τρόπους τῆς Λαϊκῆς Ἰατρικῆς.

Ἀπὸ τὴν πολυσέλιδη ἀνέκδοτη Λαογραφικὴ μας Συλλογῆ λοιπὸν ἀποσπᾶμε γιὰ τὸ «**ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ**» μερικὲς ἀπὸ τίς συνταγές αὐτὲς καὶ τοὺς τρόπους τῆς Λαϊκῆς Ἰατρικῆς.

ΕΞΟΡΚΙΣΜΟΙ, ΣΥΝΤΑΓΕΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΛΑΪΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ

Ἡ μαινατρανήμ' ἡ Στεφανήγαινα ἤξερε λογιστὲς γιατριγιές καὶ βοτάνια γιὰ πὲς ἀρρώστιας. Ἐφικιανε τσακισμένα χέργια καὶ ποδάργια καὶ γιάτρευε πολλοὺς ἀπὸ λοῆς - λογιῶν ἀρρώστιας. Τ'ν ἤξεραν σ' ὅλα τὰ χωργιά

Σημείωση: Ὅλα τὰ κείμενα εἶναι καταγραμμένα —κατὰ τὸ δυνατόν— στὸ τοπικὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα καὶ τίς δυσνόητες λέξεις μπορεῖ νὰ τίς βρεῖ ὁ ἐνδιαφερόμενος ἀναγνώστης, τόσο στὸ λεξιλόγιό ποὺ ὑπάρχει στὰ «Κονύτσιάντικα» τοῦ Χαραλ. Ρεμπέλη, ὅσο καὶ στὸ δικό μας «Γλωσσάριο Ἡμιβορείου Ἰδιώματος» ποὺ ἰδημοσιεύτηκε στὰ Γλωσσικὰ Ἰδιώματα τῆς Ἡπείρου τοῦ Ἀθανασίου Μπόγνα (ἐκδόσεις Ε.Η.Μ.) τὸ ἔτος 1966, σελ. 203—258 τόμος Β'.

γύρα - γύρα κι ἔρχονται καὶ τ'ν ἔπαιρναν καθάλλα στὰ μουλάρια γιὰ νὰ πὰ νὰ τοὺς γιατρέψη. Τὰ πλιότερ' ἀπὸ ἴφτα τᾶχε μάθ' ἀπὸ τὸ μπάπο της τὸ Χαρίσ' Τζιουμπάνο κι αὐτὸς ἀπὸ τὸ μπατέρα του τὸ Ζῆκο. Ἀπὸ ταύτη τᾶχω γραμμένα τὰ πλιότερα κι ἀπὸ τὴ μάνα μου τὴ Σεβαστή, καθὼς κι ἀπ' ἄλλες γριγιές καὶ γερόντους.

ΑΔΥΝΑΜΙΑ — ΚΑΧΕΞΙΑ

Τ' ἀπόλουσμα

— Ἄμα καένιας εἶναι μέρα - νύχτ' ἄρρωστος καὶ ζαμπούγκικος καὶ δὲ γλιέπ' ἴτσιου - κύτσιου τὴ γειά του, τὸν ἀπολούζουν. Διαλιέγουν νᾶναι μέρα στὴ χάση τοῦ φεγγαριοῦ καὶ πααίνουν μακρυγιὰ ἴπο τὸ χωργιό, σὲ μιὰ μεργιά πὺ νὰ μὴ ἴκούγεται τὸ λάλημα τοῦ πέτνου, ἀπόμερα καὶ κόβουν τρεῖς ρίζες ἴπο παλιούρι. Ὅταν πάνουν κι ὅταν γυρνοῦν ἄμα βροῦν κανέναν στὸ δρόμο δὲ ντοῦ κρένουν. Παίρουν ὕστερα τὸ τσεκούρι καὶ κόβουν στὸ γκαϊτώφλιο τὲς τρεῖς ρίζες στὴ μέση. Τὰ τρίγια κομμάτια πὺ πετάζονται ὄξω μεργιά τὰ σφουντουρίζουν σιαπέρα. Τ' ἄλλα τρίγια πὺ πετάζονται ἀπὸ μέσα τὰ συμμαζώνουν. Τὰ βράζουν ἴπο βραδὺς κι ὕστερα σιεπένουν τ' ἀγγειὸ μ' ἓνα μαῦρο μαντήλι, βάνουν καὶ μιὰ μαύρη χτέν' ἀπὸ χιπάνω καὶ τ' ἀφήνουν καὶ ξημερώνει. Τὸ πρῶτ παίρουν τὴ μπυκνάδα, τὴ βάνουν ὀχιπάν' ἀπὸ τὸ κεφάλι τ' ἄρρωστου καὶ χύνουν ὄλο τὸ νερὸ ὀχιπάνω του (τὸν ἀπολούζουν) ὥσπου γιένηται λοκάνα ἀντάμα μὲ τὰ σκουτιά του.

Καταῆς σκορποῦν ἓνα πλόχερο κριθάρι καὶ βάνουν τὲς κόττες καὶ τὸ τρῶν κατόπι, γιὰ νὰ μὴ τὸ πατήσ' ἄλλος ἄνθρωπος. Τὰ σκουτιά τ' ἄρρώστου τοῦ πὰ θγάζ'ν ἀνάποδα (κατωκέφαλα) καὶ πάνουν καὶ τὰ πλιένουν μακρυγιὰ πάλιε σὲ μεργιά πὺ νὰ μὴ ἴκούγεται πέτνος. Κατόπ' τὰ φέρουν καὶ τὰ στεγνώνουν στὸν ἴσχιο. Τὲς τρεῖς ρίζες π' ἀπομνήσκουν μὲ ψιὰ νερὸ στὸ μπάτο στ' ἀγγειό, τὰ ρίχνουν στὴ ρίζα μιανῆς τριανταφυλλιᾶς, γιὰ νὰ κοκκινίσ' ὁ ἄρρωστος σάν τὸ τραντάφυλλο.

— Γιὰ μαντζιούνη δυναμωτικό, ὁ μπάριμπα - Κώστα Προφύρ'ς ἀπ' τὸν Ἀμάραντο ἔπαιρν' αἰθέρα τοῦ σιδήρου καὶ τὸν ἔλυωνε μὲ χλιὸ νερό. Ὅστερα τὸν ἀνακάτωνε μὲ κινίνο καὶ κίνα σκόνη καὶ τᾶριχν' ὄλ' ἀντάμα μέσα σὲ δυνατὸ κρασί (μαυροδάφνη), ὅπου ἔλυωνε καὶ ρετσίν' ἀπὸ ἔλατον. Ἀπ' αὐτὸ ἔδινε στὸν ἄρρωστο τρίγια ποτήρια τὴν ἡμέρα, πρῶτ - γιόμα - βράδι, γιὰ νὰ ξεγυρίση καὶ νὰ ἴδῃ τὴν ὑγειά του.

— Ἄλλο μαντζιούνη πάλιε εἶναι καὶ τοῦτο. Παίρουν ἐννια λόγιων πράγματα: μπαρούτι, λουλάκι, τάφη, σκούργια ἴπο τὸ καμίν' τοῦ γύφτου, τσιολίκι, σκόρδο, κατράνι, μέλι καὶ λάδι. Ἀνακατώνουν (τὰ λιώνουν στὸ γύφτο) τὸ τσιολίκ' ἀντάμα μὲ τὴν τάφη καὶ κατόπ' ὄλα π' ἄλλα, τὰ στουμπίζουν γιὰ νὰ γιένουν ὄλα ἓνα κι' ἀπ' αὐτὸ παίρν' ὁ ἄρρωστος τρεῖς βολιές τὴ μέρα.

— 'Ο βλαμμένος κι' ό ζαμπούνικος νά πίνη κάθε πρωί άφρό 'πό γάλα πρόδειο.

— Κι' άλλο μαντζιούνι δυναμωτικό. Παίρνουν μισή όκά μέλι καλό, κανέλα, μοσχάκρυδο, σερκό κλειστό σουφροδόταγο (πού μοιάζει σαν βουζιάνθι), δυό καρπούς από πάλιουρα, σκουργιά από τό καμίν' του γύφτου κι' έννά κομματσούλια ξύλο από έννά παλούκια του κήπου που τά καίν και τά κάμνουν κάρβουνο και σόνη. Κατόπι διαλιέγουν μιá μέρα νάειναι χάση του φεγγαριού και τά στοιμπίζουν και τ' ανακατώνουν όλ' άντάμα και τά κάνουν σαν άλοιφή. Το μαντζιούν' είν' έτοιμο και θα παίρν' ό άρρωστος 'πό ταυτό τρίγια χουλιάργια που γλυκού κάθε μέρα πρωί - γύμα - βράδι.

ΕΚΖΕΜΑ — ΚΟΛΟΘΕΡΟΣ

— Στη μουργαριά (έκζεμα) θάνουν όχπάνω ρίζ' από χελιδρονιά κοπανισμένη και την αφήνουν εκεί για 24 ώρες. Ύστερα θάνουν ξούγκι πρόδειο και τ' αλλάζουν ταχτικά. Αντί για χελιδρονιά πάλιε θάνουν κι' έναν γυμνοσάλιαρο και τον αφήνουν 24 ώρες.

— Για τον τριχοφάγο και τό γκολόθερο παίρνουν κλωνάργια 'πό κρανιά, τά ζεσταίνουν στη φωτιά και τό ζουμί που στάζ' από ταυτα, τήχουν για' άλοιφή του κεφαλιού.

— Πάλιε για τον κολόθερο, πιάνουν και γράφουν με μελάν' όχπάνω στον πόνο έναν κύκλο και στη μέσ' ένα δέλτα ή τρία δέλτα σταυρωτά κι' ύστερα πασίζουν ψιά στάχτη για να στεγνώση. Λιέν και τούτα τά λόγια: «'Οδριγιός άμπέλι φύτευε τή μέρα τό Σαββάτο κι' ή στάχτη τό ξερρίζωνε και προκοπή δέ γιένουνται».

— Άλλο γιατρικό είν' και τούτο: Βράζουν ασφάκα και με τ' ασφακονέρι σβύνουν ψίχ' ασθέστη, θάνουν και λίγο λάδι και τ' αλείφτουν.

— Ρίχνουν πάλιε ζάχαρη όχπάνω σ' αναμιμένα κάρβουνα και κατόπι τά σιεπαίνουν με μιá τέντζιερη μπακιρένια. Ύστερα με τον άχιμό από τή ζάχαρη που γιένεται σαν ύγρό μέσα στην τέντζιερη, αλείφτουν τό έκζεμα και γιατρεύεται.

ΕΓΚΥΜΟΣΥΝΗ, ΣΤΕΙΡΟΤΗΤΑ Κ.Τ.Λ.

— Άμια καμιά γυναίκα δέ μποχτάει παιδιά, να σκωθής τή μπρωτομαγιά και να πᾶ' να μάης από έννά ράχες χορτάρι. Θα βάλ'ς μέσα και μιá όκά γάλα πρόδειο και δυό χούφτες πρόδεια κουπριγιά και θα τά βράης όλ' άντάμα. Θα κάτση κατόπ' ή γυναίκα όχπάνω στον άχιμό, όπως θάειναι ζεστά κι' ύστερα θα πλαγιάση με τον άντρα της.

— Όταν καμιά γυναίκα είναι πολύ πούρνικη, ήλιεγ' ή μπάμπω στε-

φανήγαινα καὶ δὲ μπορεῖ νὰ κάμ᾽ κολαῖ δίχως ἄντρα (ἀπ᾽ ἕναν Τουρκαρβανίτη τῶχαν ἀκουστὰ οἱ παλιοὶ) νὰ πιάκῃ νὰ βάλῃ τὸ σιάτσι νὰ ρουχώσῃ καλὰ στὴ φωτιά καὶ νὰ κατσαρώσ᾽ ὀχπάνω πολλιὲς βολιές. Ἔτσ᾽ ἔκαμε κάποια πὸ μπαλιὸ καιρὸ καὶ τ᾽ς ἔπεισαν τρίγια σκουλήκια ἔπο μέσα ἔπο τοῦ λόγου της καὶ γιατρεύτηκε.

— Ἄμα θέλ᾽ καιμιὰ γυναῖκα ν᾽ ἀποβάλῃ, νὰ πάρῃ ρίζα ξεφλουδισμέν᾽ ἀπὸ μολόχα ἢ σκάρφη καὶ νὰ τὴ βάλ᾽ νὰ ξημερώσῃ μέσα στὸ νερὸ γιὰ νὰ φύγ᾽ ἢ φαρμακάδα ἢ πολλή. Κατόπι θὰ τὴ στουπώσῃ βαθιὰ μέσ᾽ στοῦ λόγου της, νὰ φτάκ᾽ στὴ μήτρα γιὰ νὰ πές᾽ τὸ βρέφος.

— Ὅποιες γυναῖκες δὲν ἔχουν ταχτικά τὰ ρούχα τους, νὰ βράζουν ριζάρι νὰ πίνουν γιὰ νὰ τοὺς ἔρουνται.

— Σύντας καιμιὰ γυναῖκα δὲ μποχτοῦσε παιδιὰ, ἢ γριὰ Μίχαινα τ᾽ Παπᾶ ἔπο τὸ Λούψικο, ἔπαιρνε σινάπι καὶ τῶβραζε μὲ νερὸ σ᾽ ἕνα κακάδι. Ἐριχν᾽ ἀπ᾽ ὀχπάνω καὶ ψιὰ λάδι κι᾽ ἔδανε τὴ γυναῖκα καὶ κάθονταν ὦρα πολλή στὸν ἄμπουρ᾽ ἀπὰ ἔχπάνω. Κατόπι τῆς ἔριχν᾽ ἕνα γυαλί (μεγάλῃ βειντούζα) στὸν ὄφαλὸ καὶ μαζώνονταν ἢ μήτρα στὸν τόπο της.

Ἡ μπάμπω - Λιένη τοῦ Ν. Παπαθανάσ᾽ ἀπὸ τὴ Ζιέρμα μᾶς ἔδωσε τίς ἀκόλουθες τέσσερις συνταγές γιὰ τὲς γυναῖκες ποὺ δὲ μποχτοῦν.

— Βράζουν κριθάρ᾽ ἀντάμα μὲ ψιὰ σινάπι καὶ σαπουνάδα καὶ κάθετ᾽ ἢ γυναῖκ᾽ ἀπὸ ἔχπάνω γιὰ νὰ τ᾽ς πάῃ ὁ ἄμπουρας μέσα στὴ μήτρα. Κατόπι παίρουν ἕνα μικρὸ λαένι, τὸ χώνουν σὲ ζεματιστὸ νερὸ καὶ σὰν ζεσταθεῖ καλὰ - καλὰ τ᾽ ἀλείφτουν μὲ ρακὴ ματαδογαλμένη καὶ τὸ ρίχνουν στὸν ὄφαλὸ σὰν βειντούζα, νὰ κάτσ᾽ ὦρα πολλή ὥσπου νὰ κρυγιώσῃ.

— Ὅταν ἢ γυναῖκα δὲ ντεκνίξει, παίρουν κηρήθρες, τὲς ζεσταίνουν καλὰ ἀντάμα μὲ γερὸ - δυνατὸ ξύδι καὶ κάθετ᾽ ἢ γυναῖκα ὀχπάνω στὸν ἄμπουρα, ὥσπου νὰ ἰδρώσῃ γιὰ καλὰ.

— Γιὰ τ᾽ν ἴδια δουλειὰ πάλιε παίρουν ἕν᾽ αὐγὸ βραζμένο γερὰ καὶ ξεφλουδισμένο, τὸ τρυποῦν πυκνὰ - πυκνὰ μὲ τὸ βελόνι καὶ τὸ βουτοῦν μέσα στὸ λάδι: νὰ κάτση καναδυὸ - τρεῖς ὥρες καὶ κατόπι τὸ βάν᾽ ἢ γυναῖκα μέσα στοῦ λόγου της καὶ θὰ τὸ κρατήσῃ καναδυὸ - τρεῖς ὥρες. Ὑστερα θὰ πλαγιαίσῃ μὲ τὸν ἄντρα της.

— Ἄλλο φάρμακο πάλιε γιὰ τὴ γυναῖκα ποὺ δὲ μποχτάει, εἶναι νὰ πίνῃ ταχτικά ρακὴ ζεστὴ μὲ μέλι καὶ νὰ παίρῃ χάπια φιασμέν᾽ ἀπὸ ξούγκι βγαλμένο ἀπὸ τὴ νεφραμιὰ τ᾽ ἄρνιου ἢ τ᾽ς προβατίνας.

— Ὅποια τσιούπρα ἔλαχ᾽ ἀπὸ ἀλαφρομυαλιὰ νὰ χάσ᾽ τὴ μπαρθενιά της, νὰ πάρῃ μιάνημισ᾽ ὀκὰ ξύδι παλιὸ τέσσερα χρονῶν, ἕνα λιειμόνι καὶ μισὴ ὀκὰ νερό. Νὰ λυώσῃ καὶ καιμπόσῃ στύψῃ καὶ νὰ τ᾽ ἀνακατώσ᾽ ὄλ᾽ ἀντάμα σ᾽ ἕνα βαθύ λιγένι. Κατόπι θὰ κάτση μέσα καιμιὰ ὦρα ὥσπου νὰ μπῆ τὸ νερὸ καλὰ στοῦ λόγου της. Ἄμα τὸ κάμ᾽ αὐτὸ ἴδου - τρεῖς βολιές κι᾽ ἀποχτημένη νᾶειναι καὶ χαρβαλιασμένη, γιένεται σὰν κορίτσ᾽ ἀπάρθενο.

— Όποια γυναίκα θέλει ν' αποβάλει, νά πάρη φύλλ' από καργιά χλωρά, κάμπουσα κρεμμυδόφυλλα, τσέφλια 'πό σκόρδα και μιὰ δκά κρασί. Νά τὰ βράσ' ὄλ' ἀντάμα ὥσπου ν' ἀπομείνη τὸ μισὸ και κατόπι νά πίν' ἀπ' αὐτὸ τρίγια φλυτζιάνια τὴν ἡμέρα, πρωτὶ - γιόμα - βράδι. Κοντὰ σ' αὐτὰ νά κάμνη και μπάνια μὲ ζεστὸ ἀλατόνερο μπαίνοντας στὸ καζάν' ὡς τὴ μέση.

Πάλιε γιὰ τὲς γυναῖκες ποὺ δὲν ἀποχτοῦσαν παιδιὰ, ἡ γριά Μπούσιω ἔφτιανε «μπότσκα». Ἐπαιρνε δυὸ κεφάλια μοσχοκάρυδο, κανέλα, τσιγυφύλι, γαρούφαλο και λίγο μαυροπίπερο και τὰ στούμπιζ' ὄλ' ἀντάμα και τᾶκαμνε σκόνη. Κατόπ' ἔπαιρνε τρεῖς τσιπελίες σῦκα και τᾶσκιζ' ἕνα - ἕνα, τὰ παραγιόμιζε μὲ τὰ στούμπισμένα μυρουδικὰ και τᾶβραζε μέσα σὲ δυὸ δκάδες λάδι καλὸ, ὥσπου καταντοῦσε πάνω - κάτω τὸ μισό. Και ἔπαιρν' ἡ γυναῖκ' ἀπὸ ταῦτα τρεῖς βολιές τὴ μέρα, ἀπ' ἕνα σῦκο κι' ἀπ' ἕνα φλυτζιάν' ἀπὸ τὸ σιορόπι.

— Σύντας καιμιὰ γυναῖκα θέλ' νά ρίξη και ν' αποβάλει τὸ τέκνο, νά βράση γαρούφαλα χλωρά (στὴν ἀνάγκη και στεγνά) ἀντάμα μὲ κρεμμυδόσσεφλα σὲ παλιὸ κρασί και νά πιῇ.

ΤΟΚΕΤΟΣ — ΛΕΧΩΝΙΑ ΚΑΙ ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ ΜΙΚΡΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

— Ἄμα ἡ λιεχώνια δὲ ρίχνει κολαῖ τὸ στρώμμα (ὑστερο), παίρνουν τὸ γκόπανο (στόμαχο) τ'ς κόπτας, τὸ γκοπανίζουσι σ' ἕν' ἀγγειό ἀντάμα μὲ ψιὰ νερὸ και τῆς τὸ δίνουσι νά τὸ πιῇ γιὰ νά τὸ ρίξη. Τῆς δίνουσι πάλιε κι' ἕνα μπουκάλι και βάν' τὸ γλοῦπο στὸ στόμα της και φυσάει μὲ δυνάστειο, γιὰ νά τὸ πετάξῃ.

— Ἄμα κάνα μικρὸ παθαίν' ἀπὸ σούφρα, μαζώνουν σουφροδότανο, τὸ βράζουσι και τοῦ δίνουσι νά πιῇ. Τὸ λούζουσι κι' ὄλας μὲ ταῦτο και πλένουσι και τὰ σκουτιά του.

— Ἄμα πρίσκουσι τὰ κόρφια της λιεχώνας και σκάζουσι, φκιάνουσι ἀλοιφή, μὲ λάδι, κερί, ζάχαρη και βασιλικὸ και τ' ἀλείφουσι.

— Σύντας πρίσκουσι ὁ κόρφος τ'ς λιεχώνας, τὸ μπέτρωσι μὲ ζεστὸν ἄμμο γιὰ νά ξεπρυστῇ και νά μὴ τ'ς φύγη τὸ γάλα.

— Τὴ γυναῖκα σύντας τὴν ἔπιασαν οἱ πόνοι γιὰ ν' ἀποχτήσῃ, τὴ μπότιζαν μὲ βραζιμένο γαρούφαλο γιὰ ν' ἀποχτήσῃ εὐκολώτερα.

— Ἄμα κάνα παιδί ἔχει ζμπούργια ἀνάμεσα στὰ μάτια (διακρίνεται μιὰ γαλάζια φλέβα στὴ θέση τῆς μύτης) εἶν' ἀμπαχτο. Ἡ τρώει τοὺς γονήδες του, ἢ πεθαίν' τὸ ἴδιο. Ἡ Νυκόλιανα τοῦ Κύρου ἀπὸ τοῦ Μάξιου τὴ ζιέγκνιζε μὲ τὴν ἔσκια και τὴν ἔσκιζε και χάνουσι και γιαιτρεύουσι ὅποιος τ'ν εἶχε.

— Γιὰ τὴ σούφρα τοὺς παιδιοὺς πάλιε, παίρουσι κλοφίνια ἀπὸ ἔννια ἀντρίσιες βρακοζοῦνες, τὰ καίν και τὰ κάμνουσι σκροῦμον, ποὺ τὸν ἀνακατῶνουσι

μέ σκόν' ἀπὸ ξύλα πού πῆραν ἀπὸ ἐγγιὰ φράχτες καὶ μέ σκόν' ἀπὸ σουφροδό-
τανο καὶ μέ μέλι. Μ' αὐτὸ τὸ μαντζιούνι γερεύουν τὰ μικρά.

— Σύντας τὰ μικρὰ παιδιὰ θγάζουν σφηνάργια στ' ἀχαμνά τους, τοὺς θά-
νουν τρίγια σπυργιὰ φασούλια μέσα στὴ σαρμανίτσα τους, γὰ κάτσουν σαράντα
μέρες γὰ τὰ κατουρήση καὶ κατόπι τὰ κρεμοῦν στὸ γκαπνὸ στὸ τζάκι καὶ γε-
ρεύουν τὰ λιεμπά τους.

— Γιὰ τὰ μικρὰ παιδιὰ πού ἰδὲ γκατουροῦν κολαίϊ (τοὺς πιάνεται τὸ κά-
τουρο), παίρουν μιὰ ρόκ' ἀπὸ καλαμπόκι, ἀπ' ἐκεῖνες πῶχουν αὐλακιά ἢ γκοῦ-
βα καὶ ρίχνουν νερὸ καὶ τὴ γιομίζουν καὶ πίνει τὸ παιδί ἀπὸ τὴν ἄλλη μερ-
γιά, γιὰ γὰ τ' ἀπολυθῆ τὸ κάτουρο.

— Πολλιές φορές πὰ μωρὰ κλαῖν' ἀσταμάτητα, γιὰτι τυχαίνει γάχουν
κοιμμένο κρέας. Καὶ γιὰ γὰ τὰ γιαιτρέψουν, τσακίζουν ἕν' αὐγὸ, τ' ἀδειάζουν
στὴν πλάτη τοῦ παιδιοῦ καὶ τὸ φέρνουν γύρα - γύρα πιασαλείφοντάς τη. Στὸ
μέρος πού θὰ σκάσ' ὁ κλωκλος, ἐκεῖ ἔναι κι' ὁ πόνος. Τ' ἀλείφουν κατόπιν τὸ
μωρὸ πίσω - μπρὸς μέ τ' αὐγὸ καὶ γιένεται καλά.

— Τὰ μικρὰ παιδιὰ ἰδὲ γκάμει γὰ τρῶν κολοκυθόσπορους, γιὰτι τοὺς
πιάνεται τὸ κάτουρο.

ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΦΑΛΟ

Ἐποιοιοῦ λυθῆ ὁ ὀφαλός, γὰ ξαπλωθῆ καταῆς τ' ἀνάσκελα καὶ ἔσὺ θὰ
χώης τὸ τρανὸ τὸ ἰδάχτυλό σου το δεξιὸ βαθειὰ στὸν ὀφαλό του. Ἐστερα θὰ τὸ
στρίψης καὶ θὰ φέρης πρεῖς φορές γύρα - γύρ' ἀπὸ τὸν ἄρρωστο, ἀπὸ ζερβιά
πρὸς τὰ δεξιὰ, γιὰ γὰ μαζωθῆ ὁ ὀφαλός καὶ θὰ λιές καὶ τοῦτα τὰ λόγια: «Ὁ
καλὸς ὁ νοικοκύρης κι' ἢ καλὴ νοικοκυρά, στὸ πσουκάλ' μαέρευαν τὴ γκαλή
τους προσφορὰ κι' ἕνα μάτσο κλήματα». Θὰ τὸ πῆς τρεῖς βολιές. Κατόπ' ἀ-
φοῦ θὰ τὸν μάσης ἔτσι, θὰ κρατήσης τὸ δάχτυλό σ' ἐκεῖ κι' ἄλλος ἄνθρωπος
θὰ ἔτοιμάσ' ἕνα ποτήρ' τρανὸ ἢ ἕνα μποτσονόπλο (μικρὸ σταμνάκι). Θὰ θάλης
τότε μιὰ κόρα ψωμί μέ τσιτιμένες μικρὲς τσίμπες θαιδι ἀναμιμένες ψηλά στὸν
ὀφαλό κι' ἀπὸ ἔχπάνω θὰ ζιουπίσης τὸ ποτήρι δυνατὰ γὰ πιάκη σὰ βεντούζα.

— Ἄλλοι πάλιε μάζωναν τὸν ὀφαλό μέ τὴν πυκνάδα. Τὴν ἔιδεσαν μ' ἕνα
ζουνάρι ψηλά στὸν ὀφαλό ὀρθή καὶ τὴν ἔστριβαν γύρα - γύρα.

ΛΥΣΣΑ — ΔΑΓΚΩΜΑΤΑ ΣΚΥΛΙΩΝ

— Γιὰ τὴ λύσσα, μούλιεγ' ὁ Σπῦρος Εὐσταθίου, τὸ μόνο φάρμακο εἶναι
τὸ σκόρδο. Ὁ Σαλῆρο Μπαϊράμ' ἀπὸ τὴν Κόντσκα τῆς Τσιαμουργιάς ποῦχε
λυσσιάζει καὶ τὸν ἔκλεισαν στὸ κατώϊ γιὰ γὰ πεθάνη, ἔφαγ' ἀρμάθες ὀλάκε-
ρες σκόρδα ποῦχαν ἐκεῖ κρεμασμένες καὶ γίν'κε καλά.

— Ἄμα σὲ δαγκάσ' σκυλι λυσσιάρικο, γὰ τὸ σκοτώης καὶ γὰ φᾶς κρι-
γιάς ὦμὸ ἔπὸ τὴν γκαρδιά του, γιὰ γὰ γιέν'ς καλά.

— Παίρνουν πάλιε τὸ κεφάλι τοῦ λυσσιαγμένου σκυλιοῦ, τὸ καὶν καὶ καπνίζουτ' ἀπὸ ἄχπάνω, γιὰ νὰ γιατρευτοῦν ἀπὸ τὴ λύσσα.

— Ἄμα καένας ἄνθρωπος δείχνει σημάδια γιὰ νὰ λυσσιάζη, παίρνουν τὰ βιολιά καὶ τοῦ λαλοῦν ἀράδα εἰκοσ'τέσσερις ἢ σαρανταχτὼ ὥρες, ὥσπου νὰ τοῦ περάση.

— Ἄν σὲ δαγκάσ' καένα σκυλί, γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακό, νὰ φκιάκης σκροῦμον ἀπὸ καιμένο μαλλί του καὶ νὰ τὸν δέ'ης σφιχτὰ ὀχπάνω στὸ δάγκαμα, ἢ νὰ φᾶς κάμποσες χρυσόμυγες.

— Ἄμα σὲ δαγκάσ' καένα σκυλί, νὰ πάρ'ς ἀριμύρ' ἀπὸ τερεὶ καὶ ψιὰ μαλλί ἄπὸ τὸ ἴδιο τὸ σκυλί, νὰ τὸ κάψης νὰ γιένη σκροῦμος καὶ νὰ τὰ βάλ'ς τὰ δυὸ ἀντάμα ὀχπάνω στὴ δοιμή.

ΣΠΛΗΝΑ

— Ἐνας Τοῦρκος, ὁ Νουρεδίν'ς ἀπὸ τὴν Κάτω Κόντσα, ἔκοβε τὴ σπλήνα, χτυπούντας τὴ γκοιλιά τ' ἀρρώστου ὥρα πολλή μὲ τὴν κόψη τοῦ ξουραφιοῦ, ἀφοῦ διάβαζε πρῶτα κάτι λόγια μοναχός του. Τὸ τοιμάρ', ἐκεῖ πού χτυποῦσε, οὔτε κόβουνταν οὔτε μάτωνε ντίπου. Μοναχὰ πού μαύριζε καὶ γιένουνταν λάγιο γιὰ πολλιές μέρες κατόπι.

— Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο περίπου τὴν ἔκοβε κι' ἓνας ὑπεραιωνόδιος (105 χρονῶν) Ἀρβανιτόδλαχος τσέλιγκας, ὁ Μίχα Μπέλος. Μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι ἐτοῦτος χτυποῦσε μὲ τὴν κόψη τοῦ χαντζιαριοῦ του. Τὸ μαρτύριο αὐτὸ τὸ ὑπέστη καὶ ὁ γράφων κατὰ τὴν παιδική του ἡλικία.

— Γιὰ τὴ σπλήνα πάλιε, χαράζουσι κάτι νεύρ' ὀχπίσω ἀπὸ τὸ ἄφτι ἀνάλαφρα μὲ τὸ ξουράφι. Αὐτὸ τὸ χάραγμα τὸ κάμνουν τρίγια Σάββατα στὴ χάση τοῦ φεγγαριοῦ καὶ ἤλιεγαν καὶ τοῦτα τὰ λόγια: «Κόβω τὴ σπλήνα· νὰ ξεραθῆ ὅπως ξεραίνετ' ἡ γλῶσσα τοῦ φιδιοῦ».

— Κι' ἄλλη γιατριγιά γιὰ τὴ σπλήνα. Παίρνουν καὶ θράζουσι ρίζες ἀπ' ἀγριγιάδα, κοτσιάνια ἄπὸ σκόρδα, τσέπ' ἀπὸ καργιά, βουζιάνθια καὶ κιτρολούλουδα, μὲ νερὸ καὶ ψιὰ κρασί καὶ ζάχαρη καὶ πίν' ὁ ἄρρωστος ἄπὸ ψίχα κάθε πρωτ' νηστικάτα.

— Κι' ἓν' ἀκόμα φάρμακο γιὰ τὴ σπλήνα. Νὰ πάρ'ς ἕκατὸ δράμια παλιὸ κρασί καὶ νὰ τὸ βάλῃς σὲ μιὰ κοῦπα. Θὰ ρίξης μέσα κι' ἓνα τρανὸ σιλίδι σκόρδο καὶ θὰ τὰ βάλ'ς ὀχπάνω στὴ σκεπή νὰ κάτσουσι ἐκεῖ, μέρα - νύχτα, τρεῖς ἑβδομάδες. Ἄπ' αὐτὸ θὰ πίν' ὁ ἄρρωστος τρεῖς φορές τ'ν ἡμέρα ἀπὸ μιὰ ρουφηξιά γιὰ νὰ γιέν' καλά.

ΑΙΜΟΡΡΑΓΙΑ

— Γιὰ νὰ σταματήσουσι τὸ γαῖμα πῶτρεχ' ἀπὸ τὲς πληγές, ἔβαναν σφαλαγοφωλιές ὀχπάνω καὶ τὴν ἔδεναν.

— Ὅποιανοῦ τοῦ κινάει ἢ μύτη γαίμα συχνά, νά βράζη τσουκουνίδα (φυτό) καί νά πίνῃ τὸ ζουμί.

— Τοὺς παιδιοὺς σύντας τοὺς κινάει ἢ μύτη γαίμα, τοὺς τραβοῦν ἄξαφνα κι' ἀνεπάντεχα τὰ μαλλιά γιὰ νά τοὺς σταματήσῃ.

— Ἔχουν πάλιε καί δαχτυλίδια ποὺ τὰ λιέν «ματοστάθια» καί τὰ πατοῦν ἀνάμεσα στὰ φρύδια γιὰ νά σταματήσῃ τὸ γαίμα.

ΓΙΑ ΤΕΣ ΠΛΗΓΕΣ

— Τές πληγές γιὰ νά σφουνίσουν, τές ἔπλεναν μὲ ζουμί ἀπὸ βρασιμένη φλούδα τοῦ φτελιά κι' ὀχπάνω ἔβαναν ξούγκι πρόθειο.

— Ὅταν ἔ'ῃς καγούρα καί πληγές στὸ στόμα, νά βρά'ῃς πολλήν ὥρα ξερὰ κυπαρισσόμηλα ἀντάμα μὲ ψι' ἀλάτι καί ξύδι καί νά κάμ'ῃς γαργάλιες.

— Ἄμα καίνας ἔχ' γερὰν (πληγή) καί τοῦ τρέχ' ἔμπυο, νά τὸν ἀλλάξῃ μὲ βατσουνόφυλλα καί μὲ τζιαρουχόφυλλα.

— Ὅταν οἱ πληγές σκουληκιάζουν, στουμπίζουν ὀροκινόφυλλα μὲ ρακὴ καί βάνουν ὀχπάνω.

— Στές πληγές ἔβαναν μπαλτσαιμόχορτο λυωμένο μέσα σὲ λάδι καλό, ποὺ τ' ἀφηναιν ἢ ἀργαστῆ γιὰ κάμποσον καιρὸ στὸν ἥλιο.

ΟΤΑΝ ΠΟΝΟΥΝ ΤΑ ὐΦΤΙΑ

— Ἄμα σὲ πονάει τὸ ὐφτί σου, νά χῶ'ῃς μέσα ἓνα τσουλι (πέος) ὐπό λαγὸ καί σοῦ περνάει.

— Φκιάνουν πάλιε, ἄμα τοὺς πονεῖ τὸ ὐφτί, ἓνα κερσπάνι. Βουτοῦν πανὶ μέσα σὲ λυωμένο μελισσοκέρι, τὸ φκιάνουν ὕστερα σὰν χωνὶ καί τὸ τσιτοῦν στὸ ὐφτί. Κατόπι τ' ἀνάφτουν καί καίγετ' ὡς τὸ μπάτο, γιὰ νά καθαρῖσ' τὸ ὐφτί μὲ τὸν ἀχμὸ ποὺ μπαίνει μέσα.

— Κάμνουν πάλιε καί τοῦτο γιὰ τὸν πόνο τ' αὐτιοῦ. Παίρνουν (ἂν μποροῦν νά βροῦν) γάλα ὐπό λαγὸ ἢ ἀπὸ γυναίκα πρωτογέννα καί στάζουν μέσα.

— Ἄμα τοὺς πονοῦν τ' αὐτιά, στουμπίζουν κάχτες ψημένες ἀντάμα μὲ σκόρδο καί λάδι καί ρίχνουν τὸ ζουμί μέσα.

— Ἔσταζαν καί πογτικόλαδο μέσα στ' αὐτιά σύντας τοὺς πονοῦσαν. Αὐτὸ ἦταν λάδι ποῦχαν λυώσει μέσα του μικρὰ γκολινάργια πογτικούλια.

ΛΟΓΙΑΣΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΑ

— Γιὰ τὸ ΣΤΟΜΑΧΙ ὄντας πονάει, βράζουν φοῦντες ἀπὸ καλαμπόκι συχνά καί πίνουν τὸ ζουμί, ἢ βράζουν καί μπαλτσσοδότανο.

— Ἄμα κανενοῦ τοῦ περδουκλωθῆ τ' ἀντερο (πάει εἰλεό), νά κα-

ταπιή ένα στρόγγυλο δόλι (σφαίρα) του ντουφεκιοῦ για να περάσ' απ' τ' αντερό του για να ξεκλωστή. Έτσι είχε γιατρευτεί η Μαρία του Τόλ' απ' τὸ Γκριζμπάνι (Έλεύθερο).

— Όταν καέναν τὸν μπανάει τὸ στομάχι, να φιάνη καφέ ἀπὸ ψημένη φακή ἢ ρόδι με ζάχαρη να πίνη.

— Για τὲς ἀμοιβάδες, στουμπίζου καθαρισμένα σκόρδα, τ' ἀνακατώνουν με κορφιασμένο γάλα ἢ γιαούρτι καὶ πίνου κάμποσες φορές καὶ γιένουται καλά.

— Στὴν Κόντσα σύντας τὸς ἔπιαν' ἡ θέρμη (έλονοσία - πυρετός), ἔδαναν κολτσίδες στὴ φλέθα τοῦ χεριοῦ.

— Για να τὸς περάσ' ἡ θερμασία πάλιε, ἔδαναν κατράνι στὸ ριζαῦτι. Έκαμναν καὶ τοῦτο. Έγγιζαν με τὸ δάχτυλο τὴ μπάλα τ' ἀρρώστου καὶ μετροῦσαν ἀνάποδα ἀπὸ τὰ σάραντα ὡς τὸ ένα.

— Ὅποιος ἔχει κίνηση καὶ θγάλισμο (εὐκοιλιότητα), να βράση ρίγανη να πιῆ για να τοῦ περάση.

— Ἄμα ἔπεφτε καένας ἀπὸ καένα δέντρο ἢ ἀπὸ πλακὸν κι' ἔπαιρνε φρίξη (φόβο) καὶ τινάζουσαν τὰ σωθικά του, ἔπαιρνε τότες ἡ μπάμπω Στεφανήγαινα ἕναν βῶλο, ποὺ τὸν εἶχ' ἀπ' ἀστραπή ποῦχε πέσει σ' ἕνα δέντρο στὴ Σιουμάρα καὶ ξοῦσε ψίχαλ' ἀπ' αὐτόν. Μάζωνε κατόπ' τὰ ξύσματα, τ' ἀνακάτωνε με νερό καὶ τῶδινε να πιῆ ὁ ἀνατρομαγμένος, για ναρθῆ στα συκαλά του.

— Ἄμα εἶναι καένας μπουντιασμένος, να τραβήξῃ κάτουρο ἀπὸ τὴ μύτη του κάμποσες βολιές καὶ θὰ τοῦ περάση.

— Ἄμα καένας φαρμακωθῆ, τὸν ποτίζου με ζουμί ἀπὸ φασούλια.

— Ἄμα κανενοῦ τοῦ πέσουν τὰ νεφρά, τὸν ξαπλώνου κατὰς τ' ἀπίκουπα καὶ τὰ μαζώνου ἀγάλι' - ἀγάλια σιαπάνω με τὸ χέρι. Κατόπι τοῦ ρίχου δυὸ τρανὲς βεντοῦζες κι' ὕστερα φιάνου ἔμπλαστρο με τριμμένο σαποῦνι μ' ἀσπράδ' ἀπ' αὐγὸ καὶ με ρακή καὶ τ' ἀπλώνου ὀχπάνω στα νεφρά.

— Ἄμα καένας ἔχει βρώπικαν (ὕδρωπικία), να κάμη μπάνια με κισσαρόνερο.

— Για να ψοφήσου οἱ ψεῖρες κι' οἱ κόντες, στουμπίζου πικροστάφιδα καὶ δάνου στὸ κορμί τους.

— Ἄμα σὲ πονοῦν τὰ δόντια, να βράης σκάρφη με ξύδι καὶ να τὸ κρατῆς κάμποση ὥρα στὸ στόμα, για να σοῦ περάσ' ὁ πόνος.

— Για τὸ βήχα βράζου κυδωνόσπορο καὶ πίνου τὸ ζουμί.

— Ἄμα ἔ'ης κάλους στα ποδάργια, να δάν'ς ὀχπάνω ἕνα κομμάτι φρέσκη νταμάτα για να σοῦ περάσου.

— Ἄν σοῦ ἰδρώνου τὰ χέρια, να βρῆς ἕνα φιδουρούτι καὶ να τὰ τρίβ'ς με ταῦτο.

— Ἄμα σὲ τῶν οἰ φτέρνες (ἔεις νερόκοντα), γὰ τὲς κάψης μὲ ζεστὸ
δαδὶ ρετσινᾶτο.

— Γιὰ τὸ χιτικιὸ θράζου γιὰ ἀπὸ ἄσπρο πουργάρι μέσα σὲ δυὸ δεκά-
δες παλιὸ κρασί, ὡσπου γ' ἀπομείν' ἢ μισή δεκά και πίνου γιὰ ἀράδ' - ἀράδα.

— Ὅποιος ἔχ' ἀγορεξία κι' εἶν' ἀνάφαγος, γὰ κάμη κλύζισμα μὲ σκορ-
δόνερο γιὰ γὰ τ' ἀνοίξ' ἢ ὄρεξη.

— Ἄμα ἔης κοφίματα και θγάλισμο (εὐκοιλιότητα), γὰ πυρώσης καλά
στὴ φωτιά ἓνα σιλίδι σκόρδο και γὰ τὸ χῶ'ης στὸ... μπιστινὸ, γιὰ γὰ σοῦ πάψη.

— Ὅποιος ἔχ' λιθίθρες, πρέπ' γὰ τρώη σκόρδα ταχτικά και γὰ πίνη
πᾶσα πρῶτ' γηστικάτα ἀπ' ἓνα ποτήρι καλὸ κρασί.

— Γιὰ γὰ ξερριζωθοῦν οἱ κάλοι, θάνου γιὰ πᾶνω στουμπισμένα προβα-
τολάπατα, ἢ παίρνου ἓνα πράσο, τὸ σκίζου, τὸ θάνου εἰκοσιπέσσερις ὥρες
στὸ ξύδι και κατόπ' ἄλλες 24 ὀχπᾶνω στὸν κάλο.

— Τὸ στρωμα (ὑστερο) τῆς γάτας τὸ παίρνου και τὸ στεγνώνου κι'
ἄμα λάχη και θαρέση καιέναν μουγγαμάρα και τοῦ πιαστῆ ἢ φωνή, τὸ θά-
νου στὸ θυμιατήρι μὲ κάρδουνα και τὸν καπνίζου.

— Γιὰ τὸ λεύκωμα, παίρνου ἓνα φρέσκο - φρέσκο αὐγὸ και τὸ θά-
νου γιὰ 24 ὥρες μέσα σὲ ζουμι ἀπὸ λεῦμόνι. Κατόπι παίρνου τρία κουτα-
λάκια τοῦ γλυκοῦ κάθε μέρα ἀπ' αὐτὸ τὸ ζουμι.

— Ἄμα κανενοῦ τοῦ θρωμοῦν τὰ χινῶτα, γὰ ματσιαλνάη μάλαθρο κάθε
ψίχα και καμπόσο και τότε θὰ χαθῆ ἢ μυρουδιά και θὰ τοῦ μοσκοβολάη τὸ
στόμα. «Κάποτ' ἦταν μιὰ νύφη, μοῦλιεγ' ἢ Μαρίνα τοῦ Νάτσ' ἀπὸ τὴν Κόντσα,
ποῦ τῆς θρωμοῦσαν τὰ χινῶτα κι' ἢ κακιά πεθερά της ἔδανε σὲ λόγια τὸ γιό της
γὰ τὴ χωρίση. Ἡ νύφ' ὅμως ἤθερε τὸ ἰλιάτσι μὲ τὸ μάλαθρο κι' ἢ πεθερά ἔ-
σκαζ' ἀπὸ τὸ κακό της, γιατί γίνκε μέλι γάλα μὲ τὸ γιό της. Ἡ νύφη γιὰ
σκάσιμο τραγουδοῦσε: «Μάλαθρε καλὸ βοτάνι, μῶκαινες τὸν ἄντρα μέλι και τὴν
πεθερά φαρμάκι».

— Στούς ἀνατρομαγμένους, ἀπ' ὅ,τι κι' ἄν αἰτία, δίνου νερὸ ποῦ γάχη
μέσα λυωμένο προζύμι και πίνου.

— Γιὰ τὸ μπονοκέφαλο, ἢ Ζηκούλιανα τοῦ Τσερμελῆ ἀπὸ τὴ Βούρμπια-
νη, ἔδανε (μάζωνε) τὸ κεφάλι μ' ἓνα λουρί. Τῶσφιγγε καλά και κατόπι τῶ-
δανε μ' ἓνα μαντήλι κι' ἤλιεγε και κάτι λόγια ποῦ δὲ ντὰ μαρτυροῦσε σ' ἄλλον.

— Γιὰ τὰ σπυριά, ὁ μπάρμπα - Ἀλέξης ὁ Φλῶρος, ἔφιανε τὴν παρακάτω
ἀλοιφή. Ἔδανε δέκα δράμια στουμπισμένο θυμιάμα, δέκα μελισσοκέρι, δέκα
δράμια λάδι καλὸ κι' ἄλλα δέκα νερὸ και τᾶβραζ' ὄλ' ἀντάμα και τ' ἄλειψτε.

— Ἄμα θγάλ' καέναν κριθαράκι στὸ μάτι, τὸν θγάζου τὴ νύχτα ὄξω
στὴν ἀστροφεγγιά, ἄλυχτοῦν τρεῖς βολιές κοντὰ στὸ μάτι και λιέν': «Ἄμ, ἄμ,
κριθαράκε, σῆμερα σ' εἶδα κι' αὔριγιο γὰ μὴ σὲ ἰδῶ». Ρίχνου και τρίγια σπυρ-
γιὰ κριθάρι πισώκωλα και χάνετ' ὁ κριθαράκος.

— Ἄμα ἔχ' καέναν σπυργιὰ μέσα στὸ στόμα του, πιάνου τὴ γάτα, τῆς

ἀλείφτουν τήν ούρά μέ μέλι και τή φέρνουν (τήν ούρά) γύρα - γύρα μέσα στο στόμα. Έτσι περνοῦν τὰ σπυργιά και δὲ ματαφαίνονται.

— Ἄμα σοῦ σκάζουν τὰ χέργια ἔπο τή μπάχνη, νά πάρης μιὰ κίρπα παινι και νά τή ρίξης νά ξημερώσ' ἄξω τρεῖς βραδιές, για νά παχυστῆ. Κατόπι θά τήν κάψης και θά τή φιάκης σκροῦμο. Θ' ἀλείψης τὰ χέργια σου μέ μέλ' ἢ μέ λάδι και θά πασίης τὸ σκροῦμ' ὀχπάνω για νά σοῦ γερέψουν.

— Πάλιε για ὅποιον ἔχει κριθαράκι στο μάτι. Νά πάρη κίτερνη κουτσουλιά ἔπο κόττα, νά τή θάλη σ' ἓνα κερασιόφυλλο ἢ βατσουνόφυλλο και νά τή θάλ' ὀχπάνω στο μάτι νά ξημερώσ' ὡς τὸ πρωτ', για νά τοῦ περάση.

— Σύντας εἶναι καένας μπουντιασιμένος και δὲ γλιέπει καλὸ και γιατριγια, παίρνουν ἓνα κοιμάτ' ἀπὸ τραγιμαλλίσιο σκουτί, τὸ βρέχουν μέ ξύδι και τὸ θάνουν ὀχπάνω στὴ φτέρνα π' ἄρρωστου. Κατόπι ρουχώνουν τὸ φκυάρι και τὸ θάνουν ὀχπάνω ὡσπου νά τσιραλίσ' καλὰ τὸ τραγιόμαλλο και νά νοιώσ' τὸ κάψιμο. Πολλιές φορές τὸ κάμνουν κρυφά, τὴν ὥρα πού ὁ ἄρρωστος κοιμάται.

— Ἄμα ἔ'ης φαγοῦρα στὰ ποδάργι' ἀνάμεσα στὰ δάχτυλα, ν' ἀνέβης δυὸ ὥρες πρὶν νά φέξη σὲ μιὰ ἄριγιοσυκιά και νά κόψης ἓνα κοιμάτι ξύλο ἔπο ταύτη. Τὴν ὥρα πού τὸ κόψτ'ς νά σὲ ρωτᾷ ἄλλος ἄνθρωπος τρεῖς βολιές κι' ἐσὺ ν' ἀπαντᾷς: — Τί κάμ'ς αὐτοῦ;

— Κόβω συκιά για νά κάψω τὴ φαγοῦρα.

Αὐτὸ τὸ κλωνάρι θά τὸ ζεστάν'ς κατόπι στὴ φωτιά και θά τρίψης μέ ταῦτο τὰ ποδάργια πού σὲ τρῶν.

— Για τὸ μουχασίλι (ζοχάδες) στουμπίζουν πράσο ψημένο ἀντάμα μέ ξούγκι γουρουνίσιο και τὸ θάνουν στοῦ λόγου τους. Βάνουν πάλιε και βρασμένο ριζόχορτο.

— Τοῦ μεθυσμένου για νά ξεμεθύση, τοῦ θάνουν κρομμύδια στουμπισμένα στ' ἀχαιμνά και τοῦ φιάνουν νά πιῆ καφέ ἔπο κουκουμάρια.

— Για τὲς ζαλάδες τοῦ κεφαλιού (πίεση) βράζουν ρίζες ἀπὸ διπλοφυτρωμένη βατσουνιά και φοῦντες τοῦ καλαμποκιοῦ και πίνουν.

— Ἄμα λάχη καένας νά καῖ, νά τοῦ ρίξουν ὀχπάνω στο κάψιμο σκόν' ἀπὸ ψημένη κι' ἄλιεσιμένη στο μύλο τοῦ καφέ φακὴ και γιατρεύεται.

— Πάλιε για τὴν βαντράλα τοῦ κεφαλιού (πίεση) βράζουν φύλλα και κλωναράκια ἀπ' ἔλια και πίνουν τὸ ζουμί.

— Για κάψιμο, ζεμάτισμα, φουλτακάδες κι' ἄλλα παρόμοια πονθδια, θάνουν ὀχπάνω κοιμένες πατάτες και καταπραίν' ὁ πόνος.

— Φχιάνουν πάλιε και λάσπη μέ στάχτη και ρακὴ και πετρώνουν τὸ κάψιμο για νά περάσ' ὁ πόνος.

— Για τὴ σκοτοῦρα τοῦ κεφαλιού (πίεση), βράζουν χαμόμηλο και γιόσιμο ἀντάμα και πίνουν.

— Βράζουν πάλιε και τσουκνίδες και πίνουν ἀράδα τὸ ζουμί τους.

ΑΝΑΣΤ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ